Микола Гулак.

Посмертні згадки.

В 248 ч. Русских Вѣдомостей д. Хаханов доніс про смерть одного з ініціяторів Кирило-Методиївського товариства, Миколи Івановича Гулака, що вмер ще 26 мая (7 червня) сього року на Кавказі, в м. Єлисаветполі, маючи 77 рік. Був се чоловік не звичайний. Як один з ініціяторів Кирило-Методиївського товариства, він незвичайно благородно й витрівало тримав ся підчас суду над ним і за те дістав найтяжшу кару: його — тоді двадцятьпять-літнього хлопця — засуджено на три роки одиночного вязнення в Шліссельбурській кріпости-вязниці, а потім на заслання в далекі ґубернії. По вязненню його дійсно заслано в Перм і по році тільки позволено приймити в службу статистичного комітету. Коли скінчило ся його заслання, по восьми роках, він переїхав у Одесу, де читав з початку росийську мову і ґеоґрафію в 2-ій ґімназиї, потім математику в ліцеї (пізнійшім університеті), потім перейшов у Керч, в дівочий інститут, де вчив історії й натуральних наук, звідти на Кавказ, де був учителем ґімназий у Ставрополі, Кутаісі, нарештї в Тифлісі, читаючи математику, фізику, латинську й грецьку мову; нарештї дослуживши літ на емеритуру, він 1886 р. вийшов на пенсию. Я памятаю його, коли 1880/1 р. він читав нам грецьку мову в III клясї тифлїської ґімназиї; тоді же вже він виглядав розбитим на здоровлю диваком, що тяжко ходив і тяжко говорив, учив дуже слабо й був неустанним предметом переслїдувань для своїх урвителїв-учеників (особливо допікали йому сьпіваннєм хором у клясї на мотив „І лїд тріщить“... грецької азбуки — пі-ро-сіґма-тау). Тому пізнійше він тільки числив ся в службі, аби дати йому права на пенсию, але

Generated on 2015-07-09 18:50 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001392759
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

майже не читав. Вислуживши літа, він переїхав до своєї пасербиці в Єлисаветполь і там умер.

Засуджений на вязненнє, потім на вигнанне, під догляд поліції, він вдав ся в найбільш не-політичну науку — математику (я чув, що йому дозволено було мати математичні книжки у вязниці, й се дало такий напрям його зайнятям), і був фаховим ученим у сій сфері — він написав книгу про четвертий вимір, крім того на французькій мові вийшов його трактат про рішенне трансцендентних зрівнань. Потім перейшовши на Кавказ, він вивчив грузинську мову й віддав ся студиям грузинської мови та грузинської й персидської літератури, читав публичні виклади й публікував статї, що, памятаю, придбали йому велике поважанне серед тифлиської публїки. За житя він надрукував статю про найславнїйший утвір старо-грузинської літератури — Барсову шкіру Руставелї, другу — про персидський роман Вепараіани. Тепер заповіджено його посмертні розвідки — про поему Нїзамі: Похід Руси на Бердау та про грузинську мову й її місце в ґрупі індоевропейських мов. Портрет його (не дуже подібний, бо рисований з лихої фотоґрафічної репродукциї) подано було в I т. біоґрафії Шевченка Кониського: звідти передруковуємо його за браком лїпшого.

До сих звісток додаємо (без усяких змін) згадки небіжчикового товариша по тифлїський ґімназиї д. М. Ґоряєва, що був ласкав на наше прохання подати ось що:

„М. І. Гулак, коли я його знав у Тифлїсї, був уже чоловік не товариський, скуплений в собі самім, немовний, по мойому навіть приголомшений й зачерствілий, і через те я міг зібрати що до його минувшини, швидче про нього нїж від нього, тілько уривкові й припадкові звістки, котрі зложили ся у мене на погляд, що то завсїгди, і тодї, коли..., був чоловік відорваний від народнього ґрунту, що не знав навіть народньої мови (раз при минї він читав щось із Шевченка на память, страшенно псуючи вимову українських слів і акценти; иньшим разом при минї він не міг, хоч і почав, відповісти по українськи свому товаришу київського періода свого житя д. Навроцькому, еріванському уряднику), фільософ-моралїст, охочий до сучасної науки та просьвіти без переваги якої-небудь специяльности... У нього в Київі, як у чоловіка богатого, привітного господаря, чоловіка осьвіченого, що читав на всїх европейських мовах і пренумерував богато нових книжок, і збирали ся члени К.-Мет. товариства, не як члени, а як гостї і, розуміть ся,

Generated on 2015-07-09 18:50 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001392759
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

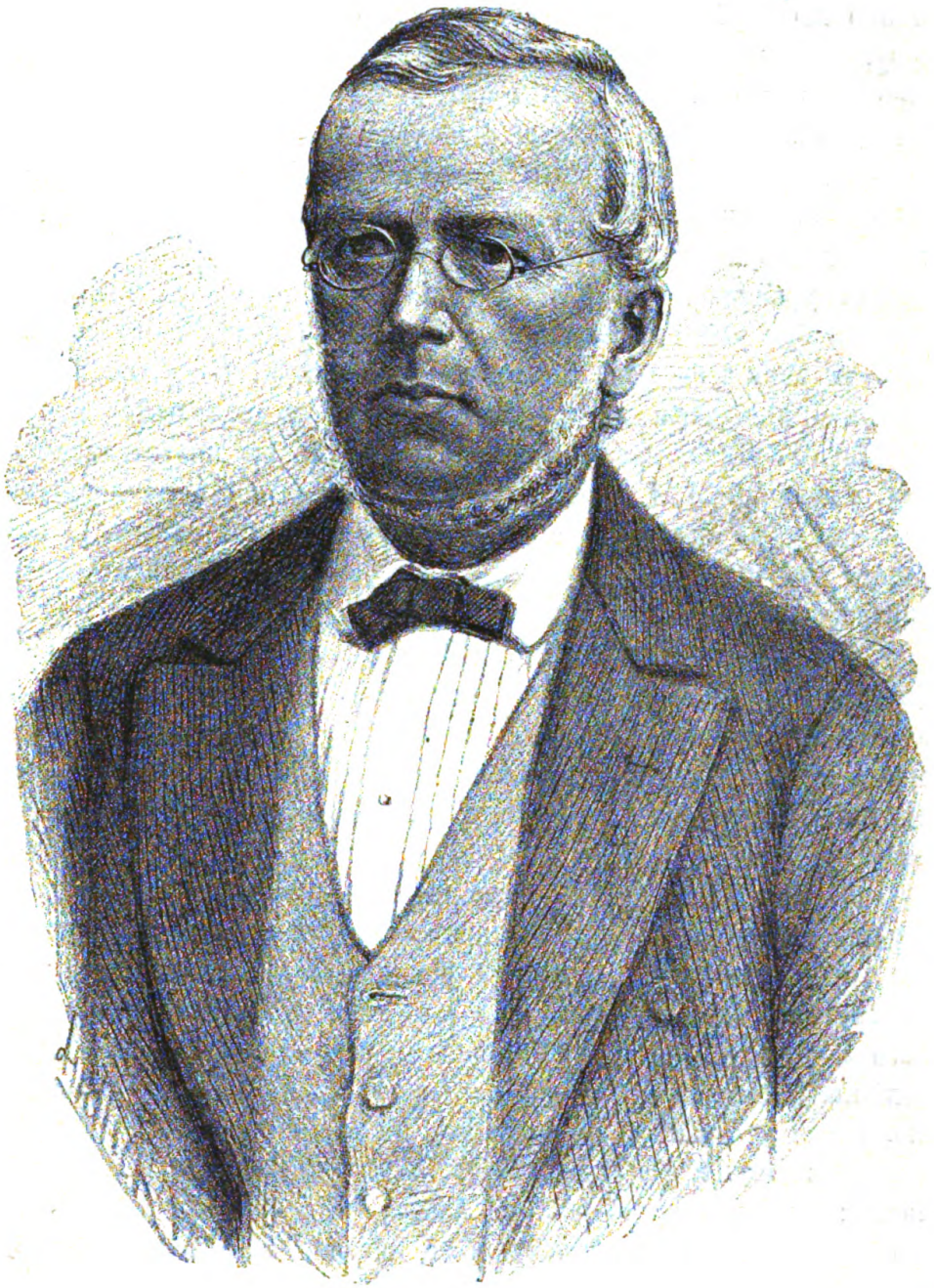

Микола Гулак

Digitized by Google

Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

Generated on 2015-07-09 18:50 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001392759
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

балакали про біжучі події та наукові новини... М. І. Г. потерпів лише за те, що у нього збирали ся, що у нього доносчик чув те, про що доніс, та за якусь „Русскую Правду", рукопись його твору, котру найшли у нього і котра зрештою ніяк не вязала ся з процесом про К. Мет. товариство, хоч і сьвідчила про лібераль-ність думок її автора. Після 4-місячного арешту в Петро-Павл. кріпости, що на ціле житє попсував його здоровлє, особливо льокомотивий знаряд його ходу, він опинив ся на засланю (де, не знаю), давав приватні лєкції по домах, пізнав ся там із досить високим урядником Клушіним (з котрим я пізнав ся в Херсонї, коли він був уже ґубернатором), подобав ся йому, часто бував у нього та вчив його дітей, займав ся статистикою. Коли той Клушін у Тифлїсї, приїхавши як начальник „главного управленія" при в. кн. Михаілї Николаєвичу, приймав урядників, що представляли ся йому, і побачив М. І. Гулака, то дуже зрадів, обіймив і поцїлував його, чим дуже здивував усїх тим більше, що тут вийшов із ролї охочого до підозрінь, глумливого й готового остро карати всяку неправду старшого.

„На археольоґічнім з'їздї в Тифлїсї, коли М. В. Костомаров приступив до М. І. Гулака й поцїлував його, він замішав ся, не знав що сказати, мрукнув щось йому у відповідь і зараз вернув ся назад до того, з ким говорив перше, чим здивував очевидячки Костомарова і, розуміють ся, й мене, що був сьвідком сеї сцени.

„В Тифлїсї то був завсїгди чоловік незвичайно благородний, чесний, високоморальний, що нїкого нїколи нї чим не скривдив і не хотїв скривдити. Проживши рік у подружю з женщиною, котра змусила його оженити ся з нею тим, що буцїм-то вона від нього заваготїла, він після її смерти виховав в інститутї сьв. Нїни її 10-лїтню (значить, не від нього) доньку, видав її замуж, давши їй віно, і жив у її сїм'ї в Єлисаветполї до самої смерти.

„І в Тифлїсї і в Єлисаветполї М. І. Гулака мали за великого дивака: він нїкому нїколи не кланяв ся і нї з ким не говорив, не радо й однословно відповідав на питаня, нї в кого нїколи не бував і нїкого до себе не пускав, особливо до своєї бібліотеки, куди не сьміла ввійти навіть жінка і по тому донька її й т. и. В ряди-годи майже в пустій клюбовій салї він читав лєкциї з зошитів: про мікробів, Нїбелюнґів Йордана, про систему Конта-Ляп-

Generated on 2015-07-09 18:50 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001392759
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN

ляса, про Барсову шкуру Руставелї, про спектральну аналїзу та Кірхгофа, про Шопенгауера і т. и.

„Ось і все, що я знаю про М. І. Гулака. Нагадаю ще, що́ знаєте й Ви, що вийшовши з Петро-Павл. кріпости він зложив магістерський екзамен із математики, і після того був „неможливим“ професором, часто без слухачів, на якійсь катедрі чистої математики, а по 2 роках опинив ся в Кутаіській ґімназиї вчителем математики, на заклик Я. М. Невєрова“.

Стільки поки що можемо сказати про сього чоловіка й його глубоко-траґічне, покалїчене полїтичними обставинами житє.

М. Грушевський.

Generated on 2015-07-09 18:50 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112001392759
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN